

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Jana Filipa o ústavní stížnosti stěžovatele **Z. L.**, t. č. ve Věznici, zastoupeného Mgr. Ing. Markem Fialou, advokátem, sídlem Otýlie Beniškové 1664/14, Plzeň, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 16. února 2021 č. j. 7 To 33/2021-37 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. ledna 2021 č. j. 3 PP 300/2020-25, za účasti **Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město**, jako účastníků řízení, a **Krajského státního zastupitelství v Plzni a Okresního státního zastupitelství Plzeň-město**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 16. 2. 2021 č. j. 7 To 33/2021-37 a usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 1. 2021 č. j. 3 PP 300/2020-25 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zákaz dvojího přičítání zaručený čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 16. 2. 2021 č. j. 7 To 33/2021-37 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 1. 2021 č. j. 3 PP 300/2020-25 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 90, čl. 95 odst. 1 a čl. 96 odst. 1 Ústavy.

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že Okresní soud Plzeň-město (dále jen „okresní soud“) napadeným rozhodnutím zamítl podle § 88 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v trvání třinácti měsíců uloženého mu rozsudkem Okresního soudu v Klatovech ze dne 20. 2. 2019 sp. zn. 1 T 36/2018 (za přečin podvodu podle § 209 odst. 1 trestního zákoníku) a v trvání tří roků uloženého mu rozsudkem okresního soudu ze dne 24. 5. 2019 sp. zn. 4 T 104/2017 [za přečin neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 odst. 1 trestního zákoníku, přečin

krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), odst. 2 trestního zákoníku, přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 trestního zákoníku a přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 2, odst. 3 trestního zákoníku].

3. V odůvodnění rozhodnutí okresní soud uvedl, že stěžovatel vykonal alespoň polovinu z uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody a že uplynula lhůta šesti měsíců od právní moci posledního usnesení, kterým byla zamítnuta předchozí žádost stěžovatele o podmíněné propuštění. Za splněný považoval i požadavek na prokázání polepšení stěžovatele, přičemž zejména přihlédl k hodnocení jeho chování ve výkonu trestu odnětí svobody, ze kterého vyplynulo, že stěžovatel byl do výkonu trestu dodán Policií České republiky, že je zařazen do 1. PSVD, program zacházení 8x plnil a 3x plnil částečně, byl 6x kázeňsky odměněn, nebyl kázeňsky trestán, pracovním zařazením není z organizačních důvodů, zapojuje se do úklidových prací, prováděl drobné stavební úpravy při částečné rekonstrukci oddílu, absolvoval program RRR, plní povinnosti vyplývající z vnitřního řádu věznice a je u něho plněn účel výkonu trestu. Třetí zákonný předpoklad (tj. prognóza vedení řádného života) však podle okresního soudu naplněn není. K tomu poukázal na skutečnost, že stěžovatel má v Rejstříku trestů celkem 24 záznamů, v minulosti byl odsouzen pro různorodou trestnou činnost zejména majetkového charakteru a je zkušený majetkový recidivista. Trestné činnosti se dopouští od roku 1986, kdy byl poprvé odsouzen ještě jako mladistvý. Podle okresního soudu nebylo možno odhlížet od odsouzení starších dat, neboť jasně ukazují na zažitý protiprávní styl života stěžovatele. Zdůraznil, že v minulosti (tj. v roce 2007) byl stěžovatel podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody a byl mu stanoven dohled probačního úředníka, avšak již ve zkušební době se dopustil další trestné činnosti. Ani zajištěné zaměstnání a bydliště nepovažoval okresní soud za dostatečnou záruku k vedení řádného života stěžovatele na svobodě, a to zejména s ohledem na jeho výraznou recidivu. Okresní soud uzavřel, že stěžovatel svým dosavadním chováním ukázal na své silné sklony k páčání trestné činnosti a podle toho lze předvídat, jak se bude chovat v budoucnosti, resp. že v případě jeho podmíněného propuštění existuje riziko recidivy, tedy není splněna třetí zákonná podmínka pro vyhovění jeho žádosti.

4. Stížnost stěžovatele proti usnesení okresního soudu Krajský soud v Plzni (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), zamítl. Plně se ztotožnil s názorem okresního soudu. K argumentaci stěžovatele uplatněné ve stížnosti, že okresní soud nepřihlédl k tomu, do jakých podmínek se bude vracet (tj. že má rodinu, domov, zaměstnání i legální příjmy), dodal, že při rozhodování o podmíněném propuštění je samozřejmě přihlíženo k zázemí stěžovatele, avšak že podstatným hlediskem při posouzení budoucího chování je jeho dosavadní způsob života. Podotkl, že i když s jistotou nelze dospět k závěru, jak se stěžovatel bude v budoucnu chovat, lze určitou prognózu stanovit právě s ohledem na to, jak se choval v minulosti. Vzhledem k tomu, že se stěžovatel dopouští trestné činnosti v podstatě kontinuálně, dosud ukládané tresty neměly na jeho osobu žádný výchovný vliv a mimo režim věznice selhává, shledal krajský soud pochybnost, že by na svobodě vedl řádný život. Ve shodě s okresním soudem tak nepovažoval třetí ze zákonných podmínek podmíněného propuštění za splněnou. Závěrem dodal, že trestní zákoník nekoncepčně instituuje podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody tak, že by na něj odsouzený měl mít automaticky nárok vždy poté, co vykoná příslušnou část trestu. Jde o formu výjimečného dobrodiní, které je dáno odsouzenému, jenž splní veškeré podmínky stanovené zákonem, a díky tomu nebude povinen vykonat uložený trest v celém rozsahu, ale toliko jeho část.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukazuje na absenci řádného, přesvědčivého a logického odůvodnění napadených usnesení okresního soudu a krajského soudu. Je toho mínění, že soudy posoudily jeho žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody mechanicky a formalisticky, toliko na základě jeho trestní minulosti, aniž by se věnovaly jeho aktuální situaci a snaze o nápravu a změnu životního náhledu. K tomu odkazuje na četnou judikaturu Ústavního soudu týkající se paušálního vyloučení možnosti podmíněného propuštění toliko na základě trestní minulosti odsouzených [nálezy ze dne 3. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16 (N 4/84 SbNU 69), nálezy ze dne 28. 11. 2018 sp. zn. II. ÚS 482/18 (N 195/91 SbNU 411), nálezy ze dne 29. 1. 2021 sp. zn. II. ÚS 1945/20, všechna rozhodnutí jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Zdůrazňuje, že obecné soudy odůvodnily nenaplnění třetí podmínky podmíněného propuštění pouze jeho trestní minulostí a neosvědčením se při „historickém“ podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody před čtrnácti lety. Je přesvědčen, že po výčtu všech jeho snah a pozitiv, kterých dosáhl v průběhu současného výkonu trestu odnětí svobody (tj. zařazení do 1. PSVD, program zacházení 8x splněn, 3x splněn částečně, 6 kázeňských odměn, žádný kázeňský trest, účel výkonu trestu je u něj podle zprávy věznice plněn, má zajištěnou práci i bydlení), je zjevné, že okresní soud nad ním tzv. „zlomil hůl“ a navzdory jeho skutečné snaze o nápravu podložené jeho chováním v době výkonu trestu odnětí svobody jeho žádosti o podmíněné propuštění nevyhověl a ani krajský soud toto jeho pochybení nenapravit. Závěrem dodává, že navzdory zamítnutí jeho žádosti pokračuje v úsilí o prokázání své skutečné a upřímné snahy po nápravě s tím, že získal další dvě pochvaly a nadále je zařazen v 1. PSVD.

III. Vyjádření účastníků řízení

6. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

7. Okresní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti připustil, že při posuzování třetího zákonného předpokladu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, tedy prognózy vedení řádného života, vyšel zejména z opisu z Rejstříku trestů stěžovatele. Dodal však, že vycházel také z přílohových spisů, z výpovědi stěžovatele, bylo vyžádáno hodnocení věznice a zohledněna byla i skutečnost, že stěžovatel do výkonu trestu nenastoupil dobrovolně, ale byl dodán Policií České republiky.

8. Krajský soud odkázal na své rozhodnutí ve věci s tím, že nad rámec odůvodnění tohoto rozhodnutí nemá co uvést.

9. Ústavní soud nepovažoval za nezbytné zasílat vyjádření účastníků řízení stěžovateli k replice, neboť se v nich neobjevily žádné zásadní nebo nové argumenty.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřazen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17), dostupný na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde odkazovaná]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

12. Podstatou podané ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s výkladem a aplikací zejména třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, tj. podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu.

13. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná, neboť obecné soudy při svém rozhodování jednak napadená rozhodnutí dostatečně neodůvodnily, jednak nesplnily všechny povinnosti plynoucí z ústavně konformní interpretace § 88 trestního zákoníku upravujícího institut podmíněného propuštění. Tím došlo k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny a zákazu dvojího přičítání zaručeného čl. 40 odst. 5 Listiny.

a) Právo na soudní ochranu a institut podmíněného propuštění v judikatuře Ústavního soudu

14. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu neexistuje ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávislé rozhodnutí obecných soudů, nicméně je povolán zasáhnout, vybočuje-li výklad obecných soudů ze zásad řádně vedeného řízení

[srov. nálezy ze dne 5. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207) či sp. zn. I. ÚS 2201/16]. Za takový exces lze považovat například rozhodování na základě nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci a opření rozhodnutí toliko o informace z doby odsouzení stěžovatele [nález ze dne 22. 3. 2001 sp. zn. III. ÚS 611/2000 (N 51/21 SbNU 439)], posouzení zákonné podmínky prognózy vedení řádného života na svobodě na základě minulého chování stěžovatele, respektive okolností vztahujících se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu [nález ze dne 12. 5. 2011 sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405)] či porušení principu kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní [nález ze dne 4. 10. 2016 sp. zn. II. ÚS 2503/16 (N 185/83 SbNU 37)].

15. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je koncipováno jako mimořádný zákonný institut (nález sp. zn. III. ÚS 599/14). Mimořádnost podmíněného propuštění ovšem neznamená, že by snad soudy měly možnost libovolného rozhodování či že by se na toto rozhodování nevztahovala povinnost rozhodovat předvídatelně a přesvědčivě. V nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 Ústavní soud zdůraznil, že mimořádným je institut podmíněného propuštění pouze v tom, že benevolencí státu odsouzený za určitých podmínek nemusí vykonat uložený trest celý. Mimořádnost daného institutu naopak nespočívá v tom, že by soud měl možnost zamítnout žádost odsouzeného o podmíněné propuštění, naplnil-li odsouzený zákonná kritéria. Z požadavku právního státu vyplývá povinnost obecného soudu odsouzeného podmíněně propustit, splnil-li odsouzený všechny zákonné podmínky.

16. Z pojetí trestu jako sankce, která pokud možno postihuje pachatele jen v nezbytné míře (§ 38 odst. 2 trestního zákoníku), vyplývá, že bylo-li dosud odpykanou částí trestu odnětí svobody již dosaženo nápravy pachatele a ochrany společnosti, je další výkon tohoto trestu nepotřebný a také neodůvodněný. I když soud při ukládání trestu přihlíží k možnosti nápravy pachatele, nelze vždy přesně předvídat, jak se u jednotlivých pachatelů projeví jeho účinek. Z chování odsouzeného a z jeho postoje k plnění povinností v době výkonu trestu odnětí svobody může být pak patrná taková změna, že k tomu, aby vedl řádný život, již není třeba dalšího výkonu tohoto trestu a že může být propuštěn na svobodu. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je významným prostředkem k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného, a neznamená tedy ukončení tohoto procesu, ale pokračování působení na pachatele v jiných podmínkách (na svobodě) a jinými prostředky než vlastním výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Podmíněné propuštění spolu s postpenitenciární péčí se tak řadí mezi významné prostředky k ochraně společnosti před recidivou (viz nález sp. zn. I. ÚS 2201/16).

17. Účel institutu podmíněného propuštění spočívá v motivování odsouzeného, aby svým chováním a plněním svých povinností ve výkonu trestu prokázal polepšení. Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný (nález sp. zn. II. ÚS 2503/16). Podmíněné propuštění v sobě navíc obsahuje nástroje pro pokračování procesu resocializace, protože je spojeno se stanovením zkušební doby, eventuálně též s vyslovením dohledu a s uložením přiměřených omezení a povinností (srov. § 89 odst. 2 trestního zákoníku). Hrozící „Damoklův meč“ nařízení výkonu zbytku trestu dále snižuje riziko potenciální recidivy (nález sp. zn. III. ÚS 1735/10). Podmíněné propuštění ve správný čas, kdy již byl u odsouzených naplněn účel trestu a ještě nepřevážilo negativní působení vězeňského prostředí a pobytu v něm, tedy napomáhá skutečnému cíli výkonu trestu, jímž je náprava odsouzeného (nález sp. zn. I. ÚS 2201/16).

18. Obdobně je účel podmíněného propuštění vyjádřen v odborné literatuře. Smyslem podmíněného propuštění je umožnit opustit brány věznice osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení (VICHEREK, R. Současné trendy vývoje podmíněného propuštění. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 1, str. 6 a násl.). Podmíněné propuštění funguje jako motivační prvek u odsouzeného pachatele, aby se aktivně zapojil ve výkonu trestu do programů zacházení, které by měly mít nejen preventivní účinek z hlediska recidivy, ale též integrující a restorativní účinky (HULMÁKOVÁ, J. Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 2, str. 27 a násl.).

19. Podmínky podmíněného propuštění je vždy třeba interpretovat tak, že nelze zásadně při rozhodování vyloučit možnost podmíněného propuštění pro jakkoli definovanou skupinu odsouzených, a to ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality, připustil-li zákonodárce obecně možnost podmíněného propuštění u všech odsouzených. Každý případ je třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného, neopomíjeje též jeho možný vývoj a nápravu v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a další relevantní aktuální informace (nález sp. zn. I. ÚS 2201/16).

20. Nelze též pominout souvislost rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného s jeho ústavně zaručenou osobní svobodou. Ta přitom může být z určitého úhlu pohledu považována za východisko ostatních základních práv a svobod, neboť jejím omezením dochází i k omezení jiných základních práv (srov. nález ze dne 19. 6. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 36/17). Byť tedy Ústavní soud na jedné straně ustáleně připomíná, že samotné porušení procesních pravidel stanovených procesními právními předpisy ještě nemusí samo o sobě znamenat porušení práva na soudní ochranu [srov. např. usnesení ze dne 27. 8. 2003 sp. zn. I. ÚS 148/02 (U 19/31 SbNU 327), nález ze dne 10. 3. 2015 sp. zn. II. ÚS 2172/14 (N 54/76 SbNU 747) či usnesení ze dne 21. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2435/13], na druhé straně je třeba pamatovat na to, že naplnění všech požadavků řádně vedeného trestního řízení při rozhodování o podmíněném propuštění je velmi podstatné právě z hlediska možných důsledků nesprávného rozhodnutí na životní osud konkrétní osoby i její rodiny.

21. Východiskem pro posuzování naplnění podmínek pro podmíněné propuštění je tedy hodnocení, zda došlo ke skutečnému polepšení a nápravě odsouzeného, neboť právě náprava odsouzeného nejefektivněji vede k ochraně společnosti, tedy k naplnění účelu trestního práva ve společnosti [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 1735/10, sp. zn. I. ÚS 2201/16 a sp. zn. II. ÚS 482/18, dále i nálezy ze dne 23. 4. 1998 sp. zn. IV. ÚS 463/97 (N 47/10 SbNU 313) či ze dne 29. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 144/05 (N 166/38 SbNU 327)].

22. Součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny je i právo na odůvodnění rozhodnutí soudu a zákaz svévole, které jsou obecně odvoditelné z kautel právního státu, v němž je nepřípustné, aby soud neseznámil jednotlivce s logickým, náležitým a spravedlností odpovídajícím odůvodněním rozhodnutí. Neodůvodní-li obecný soud řádně, přesvědčivě a logicky své rozhodnutí o zamítnutí žádosti na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, poruší jeho právo na řádné soudní řízení zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V případě, že obecný soud navíc učiní závěr

o nenaplnění podmínky očekávání řádného života jen na základě neosvědčení se odsouzeného při minulém podmíněném propuštění a na základě jeho opakovaného páchaní trestné činnosti, aniž by zhodnotil všechny konkrétní okolnosti posuzovaného případu a náležitě posoudil potenciální možnost, že se odsouzený polepšil, změnil a napravil, a proto do budoucna od něj bude možno očekávat vedení řádného života, poruší zákaz dvojího přičítání stanovený v čl. 40 odst. 5 Listiny.

b) Právo na řádně vedené trestní řízení a ústavní požadavky na rozhodování o podmíněném propuštění

23. Podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, prokázal-li odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného, a odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody. Uvedené ustanovení tedy stanoví tři kumulativní podmínky, při jejichž splnění soud odsouzeného podmíněně propustí na svobodu. První a objektivně lehce posouditelnou podmínkou je, že odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého trestu. Druhá a třetí podmínka se vztahují k osobě odsouzeného. Ten má prokázat, že se v důsledku výkonu trestu odnětí svobody polepšil (druhá podmínka) a že v budoucnu povede řádný život (třetí podmínka). Ustanovení § 88 odst. 3 trestního zákoníku přidává k těmto třem základním (obligatorním) podmínkám tři další faktory, které by měl soud vzít v úvahu u osob odsouzených za zločin, tj. zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda se pokusil odčinit následky svého činu a jak přistupoval k výkonu ochranného léčení, vykonával-li jej.

24. Jedna ze stěžejních námitek stěžovatele spočívá v tom, že rozhodnutí obecných soudů jsou rozporuplná, neboť soudy v obou napadených rozhodnutích výslovně uvedly, že se stěžovatel polepšil, ale přitom podle nich nebyla splněna podmínka očekávání vedení řádného života stěžovatele na svobodě. Ústavní soud tedy posuzoval, zda odůvodnění napadených rozhodnutí neporušila stěžovatelovo právo na řádné trestní řízení, jehož součástí je mimo jiné požadavek náležitého odůvodnění vydaného rozhodnutí.

25. Jak Ústavní soud připomněl již v nálezu sp. zn. III. ÚS 611/2000, v řízení o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je nezbytné opatřit dostatek aktuálních skutkových podkladů, z nichž je možno s co nejvyšší mírou pravděpodobnosti usoudit, zda a případně nakolik dosavadní výkon trestu splnil u odsouzeného svůj předpokládaný účel, byť vzhledem k povaze věci bude úsudek soudu v tomto ohledu vždy ohrožen jistým stupněm rizika nesprávnosti. Mimo jiné si tedy nelze vystačit pouze s informacemi o trestní minulosti odsouzeného, a to především při hodnocení podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu. Naopak zásadně je třeba zjistit a zohlednit též aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy a jeho možné vnitřní proměně (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2201/16). Opatřené podklady soudy musí řádně zhodnotit, přičemž jejich úvaha musí být věrohodná, logická a s dostatečnou oporou mimo jiné i v návrzích a podáních účastníků řízení [nálezy ze dne 28. 6. 2007 sp. zn. III. ÚS 290/06 (N 108/45 SbNU 459)]. Odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti

i věcné správnosti (náleze ze dne 13. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 3755/17). Nesplní-li obecné soudy uvedené povinnosti či nezohlední-li zjištěné relevantní skutečnosti řádně, mohou porušit právo odsouzeného na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 611/2000, sp. zn. II. ÚS 2503/16, sp. zn. I. ÚS 2201/16).

26. Je však třeba dodat, jak Ústavní soud judikoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18, že nedostatečné odůvodnění rozhodnutí o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je ukázkou a důsledkem systémového problému spočívajícího v nevyjasněnosti konkrétních podmínek a kritérií pro podmíněné propuštění. Sama zákonná úprava podmíněného propuštění používá neurčité pojmy, jejichž obsah dosud nebyl jednotnou interpretací vyjasněn ani v praxi. Taková situace narušuje principy právní jistoty a předvídatelnosti práva, které se vztahují i na oblast podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Není-li stanovena jednotná a bližší interpretace zákonem používaných neurčitých pojmů, respektive přetrvává-li v praxi neurčitost podmínek pro podmíněné propuštění, existuje prostor pro libovůli v soudním rozhodování, která je ústavně nepřijatelná. S ohledem na ústavní principy právní jistoty a předvídatelnosti práva je nezbytné, aby odsouzení mohli předem vědět, jaká kritéria a skutečnosti budou podstatné při posuzování jejich žádosti o podmíněné propuštění a za jakých okolností mohou být podmíněně propuštěni. Nutno dodat, že takové vyjasnění právní úpravy a kritérií pro podmíněné propuštění odsouzených by bylo prospěšné i pro samotné soudy rozhodující v těchto věcech, neboť je vždy obtížné rozhodovat, jakož i kvalitně a ústavně konformně odůvodňovat svá rozhodnutí, není-li úplně zřejmé, na základě jakých okolností rozhodnutí činit a co při nich posuzovat.

c) Ústavně konformní interpretace podmínek podmíněného propuštění

27. S cílem zvýšení právní jistoty a předvídatelnosti právní úpravy a rozhodování o podmíněném propuštění přistoupil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 k upřesnění výkladu jednotlivých neurčitých pojmů, které jsou podstatné při tomto rozhodování a k jejichž nevhodné a nedostačující interpretaci došlo i v posuzovaném případě stěžovatele.

28. Jak již bylo shora uvedeno, zákonná úprava podmíněného propuštění stanoví v § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku tři základní kumulativní podmínky, při jejichž splnění soud odsouzeného podmíněně propustí na svobodu. První, objektivně lehce posouditelnou podmínkou je, že odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého trestu, druhá a třetí podmínka se pak vztahují k osobě odsouzeného. Ten má jednak prokázat polepšení v důsledku výkonu trestu odnětí svobody a jednak od něj musí být možno očekávat, že v budoucnu povede řádný život, případně soud může přijmout záruku za dovršení jeho nápravy. Pro odsouzené za zločin potom § 88 odst. 3 trestního zákoníku k uvedeným třem základním (obligatorním) podmínkám přidává ještě další tři skutečnosti, k nimž soud při svém rozhodování přihlédne, tj. zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda se pokusil odčinit následky svého činu a jak přistupoval k výkonu ochranného léčení, vykonával-li jej.

29. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že podmínky podmíněného propuštění je vždy třeba interpretovat tak, že nelze judikaturně úplně vyloučit možnost podmíněného propuštění pro jakkoli definovanou skupinu odsouzených, a to ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality, připustil-li zákonodárce

obecně možnost podmíněného propuštění u všech odsouzených. Každý případ je třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě odsouzeného, neopomíjeje též jeho možný vývoj a nápravu v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a další relevantní aktuální informace (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2201/16, sp. zn. III. ÚS 611/2000 aj.).

30. Podmínce polepšení může příkladmo nasvědčovat, účastní-li se odsouzený programů určených k předcházení trestné činnosti, rozezná-li a reflektuje-li okolnosti, které v minulosti přispěly k tomu, že páchal trestnou činností, pracuje-li, přestože před nástupem nebyl dlouhodobě zaměstnán, zlepšuje-li své znalosti a schopnosti s cílem uplatnit se ve společnosti, získává-li náhled na svoji trestní minulost a lituje-li upřímně svého jednání nebo neporušuje-li ve výkonu trestu výrazně své povinnosti (například opakovaným užíváním omamných látek). Obecně ovšem není vhodné vycházet pouze z počtu nasbíraných kázeňských odměn či trestů. Primárně je třeba hodnotit, za co mu byly uloženy kázeňské odměny či tresty, nikoli jen kolik mu jich bylo uloženo, byť samozřejmě ani tuto okolnost nelze úplně pominout, neboť při opakovaných odměnách to může zejména u delších trestů ukazovat na zvýšenou snahu po nápravě a na zafixování určitých pozitivních návyků. V souvislosti s tím je nutno reflektovat celý průběh výkonu trestu a vývoj odsouzeného v tomto průběhu. Ukazoval-li například odsouzený v prvotní fázi výkonu trestu známky polepšení, ale v době předcházející rozhodnutí o podmíněném propuštění se jeho pozitivní vývoj zastavil či stagnoval, anebo se dokonce choval opačným způsobem, soud takové jednání jistě nebude definovat jako polepšení. Podobně ani neplnění povinností v počátku výkonu trestu nutně neznamená, že se odsouzený nepolepšil později. Být tedy výkon trestu tvoří jeden celek, pro účely podmíněného propuštění lze rozlišovat různé fáze adaptace, a to zejména v případě delších nepodmíněných trestů odnětí svobody.

31. Podmínka prokázání polepšení je úzce svázána s další podmínkou, která se týká předpokladu vedení řádného života odsouzeného v budoucnu, jež logicky (ne však nutně) navazuje na polepšení. Zatímco tedy polepšení sleduje aktivitu a změnu chování odsouzeného v blízké minulosti, popřípadě v přítomnosti, očekávání vedení řádného života je orientováno do budoucna. Dotčená podmínka přitom existuje ve dvou variantách. Alternativou k očekávání vedení řádného života od samotného odsouzeného je přijetí záruky za dovršení jeho nápravy. V obou případech se nicméně předpokládá, že pozitivní proces, který byl započat v průběhu výkonu trestu a který nasvědčuje proměně odsouzeného, bude pokračovat po propuštění. Není přitom vyžadováno stoprocentní přesvědčení o tom, že odsouzený nespáchá další trestný čin; očekávání vedení řádného života, respektive dovršení nápravy odsouzeného v budoucnu je ze své podstaty předpokladem pravděpodobnostním, byť je třeba ho činit s potřebnou znalostí rozhodných skutečností a musí jít o odůvodněný předpoklad.

32. Soudy při rozhodování o podmíněném propuštění primárně zkoumají, zda bude mít odsouzený po případném propuštění zajištěné zaměstnání (či jiný zdroj příjmů) a ubytování, zda udržoval kontakt s rodinou či jinými blízkými a jaká je jeho širší trestní minulost, včetně možných předchozích propuštění na svobodu. Tyto okolnosti, vztahující se k materiálnímu a sociálnímu zázemí odsouzeného, ovlivňují možnost reintegrace odsouzeného do společnosti, a tedy jsou relevantní při rozhodování o podmíněném propuštění. Se zajištěním uvedených potřeb (zaměstnání, ubytování) přitom odsouzeným často pomáhají Probační a mediační služba České republiky, sociální kurátoři či jiné

organizace zaměřené na resocializaci propuštěných, jejichž podklady proto mohou hrát významnou roli při rozhodování o podmíněném propuštění.

33. Obecně relevantním je pak též faktor trestní minulosti odsouzeného, byť je třeba zdůraznit, že prognóza vedení řádného života se vztahuje k budoucnosti, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu, a na její nedostatek tedy nelze usuzovat výlučně na základě minulého chování odsouzeného. Byl-li by závěr soudu o nenaplnění podmínky očekávání budoucího řádného života odsouzeného založen primárně na okolnostech či důvodech, které hrály roli dříve při uložení samotného trestu odnětí svobody, došlo by navíc i k porušení zákazu dvojího přičítání vyplývajícího z principu *ne bis in idem* podle čl. 40 odst. 5 Listiny [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1735/10, sp. zn. II. ÚS 2503/16, sp. zn. I. ÚS 2201/16, sp. zn. II. ÚS 1945/20 aj.]. Trestní minulost odsouzeného obecně představuje také důležité hledisko při posuzování splnění podmínek podmíněného propuštění, nicméně hodnocení prognózy vedení řádného života v budoucnu zásadně nemůže být založeno jen na ní. Naopak je při něm nutné zohlednit i další, zejména aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy i prostředí, v němž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu, a zabývat se též okolnostmi spáchané trestné činnosti při zaměření na míru překonání subjektivních příčin této trestné činnosti odsouzeným.

34. Ani trestní minulost odsouzeného nelze hodnotit mechanicky, tedy například sledovat jen počty minulých odsouzení či nevyužitých šancí podmíněného propuštění. Z tohoto hlediska není samo o sobě určující, kolikrát byl odsouzený trestán, kolikrát byl ve výkonu trestu odnětí svobody či kolikrát se neosvědčil po podmíněném propuštění. Žádná z těchto skutečností nemůže sama o sobě vyloučit možnost podmíněného propuštění, změnil-li odsouzený opravdu svůj život. Podobně jako tomu je u relevance kázeňských odměn a trestů pro posouzení polepšení odsouzeného, ani hodnocení očekávání vedení řádného života nelze založit na pouhých počtech odsouzení či výkonů nepodmíněného trestu odnětí svobody. Je nutné analyzovat vývoj trestné činnosti odsouzeného z hlediska její frekvence a závažnosti, a to zejména v letech předcházejících spáchání trestného činu, za který odsouzený vykonává trest. Nelze také v dané souvislosti přehlížet, že míru rizika, jež je inherentně spjata s podmíněným propuštěním, lze zmírnit uložením doprovodných opatření předvídaných v § 89 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, tj. dohledu či přiměřených omezení a přiměřených povinností. Tato doprovodná opatření, zejména probační dohled, mohou výrazně napomoci k dovršení nápravy odsouzeného a usnadnit mu přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, což ostatně vyplývá i z § 49 odst. 2 trestního zákoníku.

35. Na rozdíl od povinných kritérií stanovených v § 88 odst. 1 trestního zákoníku, která byla zmíněna a rozebrána výše a která vycházejí z teoretické koncepce podmíněného propuštění a směřují k nápravě pachatele a ochraně společnosti, fakultativní kritéria uvedená v § 88 odst. 3 trestního zákoníku již nejsou tak úzce navázána na teoretické základy a smysl institutu podmíněného propuštění, ale spíše představují určité zpřísnění posouzení podmíněného propuštění v případě odsouzených za zločin. Jde konkrétně o tři skutečnosti, a to včasné nastoupení do výkonu trestu odnětí svobody, částečné nebo plné nahrazení či odčinění škody, popřípadě jiné újmy způsobené trestným činem (respektive vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem) a postoj odsouzeného k výkonu ochranného léčení, vykonával-li jej odsouzený před výkonem trestu nebo v jeho průběhu. Uvedené skutečnosti nicméně nepředstavují nezbytné podmínky pro podmíněné propuštění, nýbrž soud k nim při rozhodování o tomto „toliko“ přihlíží.

36. Zejména kritérium včasného nastoupení do výkonu trestu, které nemá žádnou souvislost s následnou nápravou odsouzeného ani účelem podmíněného propuštění, je tak třeba zohledňovat pouze jako vedlejší, méně významnou skutečnost. Přihlédne-li přitom soud k včasnému nenastoupení do výkonu trestu, měl by se současně alespoň stručně zabývat důvody, které odsouzeného k nenastoupení vedly. Negativní roli by tedy včasné nenastoupení do výkonu trestu mělo hrát především tehdy, vyhýbal-li se odsouzený svévolně dlouhodobě nástupu do výkonu trestu. Ovšem ani v takovém případě nemůže být bez dalšího vyloučena možnost podmíněného propuštění, a to obzvláště jsou-li bezpochyby naplněny obligatorní podmínky podmíněného propuštění.

37. Naopak nahrazení či odčinění trestným činem způsobené škody patří mezi cíle moderního trestního práva. Snaží-li se odčinit škodu způsobenou trestným činem, který spáchal, může to vypovídat i o jeho náhledu na vlastní minulou společensky škodlivou činnost a značit jeho polepšení či nápravu. Je však třeba rozlišovat skutečnou snahu o odčinění škody způsobené trestnou činností od úsilí předstíraného pouze navenek.

d) Aplikace obecných východisek na nyní posuzovanou věc

38. Při aplikaci uvedených závěrů na nyní posuzovanou věc je nutno uzavřít, že obecné soudy při posuzování stěžovatelovy prognózy budoucího vedení řádného života se v napadených rozhodnutích zaměřily převážně na trestní minulost stěžovatele. Konstatovaly, že kromě objektivně poznatelné podmínky vykonání stanovené délky trestu naplnil i podmínku polepšení, což dovodily z vyjádření vězeňské služby o chování stěžovatele ve výkonu trestu (sub bod 3), avšak naplnění podmínky třetí, tj. očekávání (prognózu) vedení řádného života v budoucnu, s odkazem na jeho trestní minulost a na to, že se při minulém podmíněném propuštění (před čtrnácti lety) neosvědčil, vyloučily. Shledaly, že stěžovatel svým dosavadním chováním ukázal na své silné sklony k páčání trestné činnosti, z čehož lze předvídat, jak se bude chovat v budoucnu. Vycházely přitom z předpokladu, že podmíněné propuštění z výkonu trestu je třeba považovat za formu výjimečného dobrodiní, které je dáno pouze těm odsouzeným, kteří splní veškeré podmínky stanovené zákonem, což u stěžovatele neshledaly. Okresní soud ve svém rozhodnutí dokonce výslovně uvedl, že „svým chováním totiž lidé dávají najevo, jaké mají zažitě vzorce chování, a ty zpravidla v běžných životních situacích opakují“. Z uvedených důvodů příslušné soudy uzavřely, že u stěžovatele není dána pozitivní prognóza vedení řádného života v budoucnu. Vycházely přitom z předpokladu, že podmíněné propuštění z výkonu trestu je třeba považovat za formu výjimečného dobrodiní, které je dáno pouze těm odsouzeným, kteří splní veškeré podmínky stanovené zákonem (sub bod 4), což u stěžovatele neshledaly.

39. Takové odůvodnění Ústavní soud nepovažuje za náležité a založené na dostatečných skutkových podkladech a nakonec ani za logické. Toto odůvodnění především nezbytným způsobem nereflexuje aktuální informace o stěžovateli, které by mohly svědčit o jeho vnitřní proměně a změně náhledu na své minulé společensky škodlivé jednání. Obecné soudy na jedné straně uzavřely, že se stěžovatel ve výkonu trestu polepšil, na druhou stranu ovšem podle nich nelze očekávat, že by vedl řádný život, a to s ohledem na to, jak se choval v minulosti. Takové posouzení si vnitřně odporuje.

40. Problematičnost posouzení obecných soudů se přitom týká jak podmínky polepšení,

tak podmínky prognózy řádného života stěžovatele, a jejich vzájemného vztahu, respektive i dalších aspektů odůvodnění obecných soudů.

41. Okresní soud ani krajský soud tak žádným způsobem neodůvodnily, na základě jakých skutečností dospěly k závěru, že stěžovatel zatím skutečně nepřehodnotil svůj dosavadní život a že proces resocializace nebyl ukončen. Blíže se nevyjádřily k aktivitám, které stěžovatel ve výkonu trestu absolvuje, nezkoumaly, do jaké míry je jeho tvrzení u hlavního líčení, že své trestné činnosti lituje, pravdivé a skutečné, příslib zaměstnání a bydliště stěžovatele nepřijaly také pouze s odkazem na jeho trestní minulost a nezajímaly se blíže ani o aktuální rodinné zázemí stěžovatele či o jeho vztah s družkou a její snahu být mu oporou při vedení řádného života na svobodě po případném podmíněném propuštění. Okresní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti (viz sub bod 7) uvedl, že zohledněna byla i skutečnost, že stěžovatel do výkonu trestu nenastoupil dobrovolně, ale byl dodán Policií České republiky. Odhlédneme-li od toho, že tuto okolnost má podle § 88 odst. 3 trestního zákoníku soud hodnotit při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného za zločin, zatímco stěžovatel byl odsouzen podle napadených usnesení jen za přečiny, nelze přehlédnout, že v odůvodnění napadených rozhodnutí se obecné soudy touto okolností nezabývaly a už vůbec nezjišťovaly a nehodnotily, z jakých důvodů se tak stalo a jak tuto okolnost vysvětluje sám odsouzený.

42. Jedinými konkrétními okolnostmi, které obecné soudy vzaly při svém rozhodování v úvahu, byly předchozí trestní minulost stěžovatele a neosvědčení se při jeho dřívějším podmíněném propuštění, k čemuž však došlo před mnoha lety, což také obecné soudy konkrétně nehodnotily. Ústavní soud zdůrazňuje, že předchozí trestní minulost je relevantním faktorem pro posouzení prognózy budoucího života odsouzeného, nemůže však být faktorem jediným, a nelze ho hodnotit jen izolovaně bez přihlédnutí k aktuálním poznatkům k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy a také prostředí, v němž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu. Tyto důležité okolnosti obvodní soud, ani krajský soud neposuzovaly a již vůbec se nezabývaly též okolnostmi spáchané trestné činnosti při zaměření na míru překonání subjektivních příčin této trestné činnosti u odsouzeného. Z těchto hledisek vyznívá jejich hodnocení trestní minulosti odsouzeného formalisticky.

43. Ústavní soud nevylučuje, že ve specifických případech je skutečně efektivní na odsouzeného působit delším výkonem trestu. Tento argument by ovšem neměl být použit bez bližšího vysvětlení, jak konkrétně by měl delší výkon trestu vést k nápravě odsouzeného. Domnívaly-li se obecné soudy v posuzované věci, že nápravě stěžovatele může prospět další působení nepodmíněného trestu odnětí svobody oproti již vykonané části, pak měly doplnit, jak se tak může stát, tedy například měly uvést, co by měl stěžovatel ještě učinit a jaké konkrétní aktivity by měl ve výkonu trestu ještě absolvovat, které by měly prohloubit jeho polepšení a zvýšení šancí na vedení řádného života tak, aby závěry obou soudů byly odůvodněným předpokladem ve smyslu shora uvedených obecných závěrů. Okresní soud ani krajský soud však žádným způsobem neodůvodnily, na základě jakých skutečností dospěly k závěru, že stěžovatel zatím skutečně nepřehodnotil svůj dosavadní život a že proces resocializace nebyl ještě ukončen.

44. V dané souvislosti nelze přehlížet, že zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za situace, kdy stěžovatel vyvinul značné úsilí, aby byl účel trestu naplněn, může mít negativní důsledky na jeho resocializační proces. Pocit zmaru jej může v jeho úsilí tzv. zlomit a může se stát více náchylným vůči negativním

vlivům vězeňského prostředí. Obecné soudy náležitě nevzaly v úvahu ani to, že podmíněné propuštění odsouzeného lze spojit s vyslovením dohledu a s uložením vhodných a individualizovaných přiměřených omezení a povinností (srov. § 89 odst. 2 trestního zákoníku), pomocí nichž lze snížit riziko recidivy. Z odůvodnění jejich rozhodnutí není zřejmé, co by reálně stěžovatel mohl učinit pro to, aby svá rozhodnutí změnila a rozhodly o jeho podmíněném propuštění. Závěr o nedostatku prognózy vedení řádného života založily v zásadní a téměř výlučné míře na předchozím jednání (trestní minulosti) stěžovatele, které už nelze změnit, a na údajně jeho zažitých vzorcích chování, které se podle názoru okresního soudu „zpravidla v běžných životních situacích opakují“. Navzdory jeho prokazatelnému a opakovaně prokazovanému polepšení došly k závěru, že od něj nelze očekávat vedení řádného života v budoucnu, a to primárně vzhledem k jeho trestní minulosti. Nevěnovaly se přitom náležitě aktuální situaci stěžovatele, jeho snaze o nápravu a změnu životního náhledu.

45. Jelikož obecné soudy řádně neposoudily vliv prokázaného polepšení na splnění třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění [očekávání (prognózu) vedení řádného života v budoucnu], a v podstatě pouze na základě jeho trestní minulosti dospěly k závěru, že od něj v budoucnu nelze očekávat vedení řádného života, porušily tím stěžovatelovo právo na řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Napadená usnesení nebyla v uvedeném rozsahu řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněna. Učinily-li obecné soudy závěr o nenaplnění podmínky očekávání řádného života primárně na základě opakovaného páčání trestné činnosti a neosvědčení se stěžovatele při minulém a značně časově vzdáleném podmíněném propuštění, porušily zákaz dvojího přičítání stanovený v čl. 40 odst. 5 Listiny, jelikož svá rozhodnutí postavily takřka výlučně na minulém jednání stěžovatele, za které již byl potrestán.

46. Ústavní soud připomíná, že podstata odůvodnění soudního rozhodnutí v případě zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění je v tom, že odsouzenému má být jasné a srozumitelně vysvětleno (aniž by toto vysvětlení muselo být rozsáhlé), jakým konkrétním způsobem má jednat, aby prokázal polepšení a aby bylo od něj možno očekávat, že povede řádný život, tak, aby měl vyšší šance při dalším projednání své žádosti o podmíněné propuštění. Každé zamítavé usnesení by tedy mělo obsahovat krátký návod pro odsouzeného, jaké konkrétní změny se od něj očekávají. V napadených usneseních, a to přesto, že již šlo o rozhodování o druhé jeho žádosti o podmíněné propuštění po uplynutí šesti měsíční lhůty (viz usnesení okresního soudu ze dne 20. 2. 2019 sp. zn. 1 T 36/2018, a usnesení krajského soudu ze dne 2. 4. 2020 sp. zn. 7 To 127/2020), ovšem stěžovatel žádný takový návod nedostal, pouze byl utvrzen v tom, že s ohledem na jeho trestní minulost u něj podmíněné propuštění nepřichází v úvahu. Nelze však pominout, že byť příslušné soudy jistě mohou svou argumentaci částečně zakládat i na skutečnostech, které odsouzený nemůže změnit (například na jeho předchozí trestní minulosti), tyto skutečnosti nemohou navždy zamezit možnosti podmíněného propuštění, neboť nikdy nelze vyloučit potenciální možnost, že se odsouzený změní, napraví, polepší a do budoucna od něj bude možno očekávat vedení řádného života.

47. Okresní soud tak ve svém novém rozhodnutí je povinen materiálně posoudit, zda stěžovatel splňuje podmínky podmíněného propuštění, přičemž se konkrétně zaměří na zvážení konkrétních okolností pro rozhodnutí, zda u něj došlo ke skutečnému polepšení, tedy zda stěžovatel prošel vnitřní proměnou a získal nový náhled na svůj život, na základě čehož by bylo možné též předpokládat, že přestane i přes svou trestní minulost páchat trestnou činnost. Dojde-li okresní soud k závěru, že některá ze zákonných podmínek,

kteřou může stěžovatel ovlivnit, nebyla naplněna, stručně ve svém usnesení také uvede, co a jak má napravit před podáním další žádosti o podmíněné propuštění, aby bylo pro stěžovatele zřejmé, jak se má dále ve výkonu trestu odnětí svobody chovat (podrobněji k způsobu a rozsahu odůvodnění srov. náleží sp. zn. II. ÚS 482/18, na který Ústavní soud pro stručnost v této věci v podrobnostech odkazuje). Uvedenými závěry Ústavního soudu je vázán i krajský soud, neboť podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí, a to včetně jejich nosných důvodů, závazná pro všechny orgány i osoby.

VI. Závěr

48. Protože z uvedených důvodů napadenými rozhodnutími obecných soudů došlo k porušení základního práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zákazu dvojího přičítání zaručeného v čl. 40 odst. 5 Listiny, Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadená rozhodnutí zrušil.

49. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 13. července 2021

Pavel Šámal
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Josefa Fialy k výrokům a odůvodnění nálezu
ve věci sp. zn. IV. ÚS 575/21

V souladu s § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, podávám odlišné stanovisko k výrokům a odůvodnění nálezu ve věci sp. zn. IV. ÚS 575/21:

Výrok konstatující porušení stěžovatelových základních práv, kasační výrok a jejich odůvodnění jsou založeny na závěru, že napadená usnesení nebyla v uvedeném rozsahu (sc., že obecné soudy neposoudily vliv prokázaného polepšení na splnění třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění, tj. prognózu vedení řádného života v budoucnu) řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněna (viz bod 45. odůvodnění nálezu). Na rozdíl od většinového stanoviska IV. senátu jsem přesvědčen, že napadená ustanovení obsahují ústavně konformní odůvodnění skutečnosti, že stěžovatel třetí podmínku podmíněného propuštění nesplnil (srov. bod 10. odůvodnění usnesení okresního soudu a body 7. až 8. odůvodnění usnesení krajského soudu). Závěr obecných soudů o nesplnění předepsané třetí podmínky podmíněného propuštění v těchto partiích odůvodnění napadených usnesení není založen výlučně na mechanickém, či izolovaném, posouzení trestní minulosti stěžovatele, nýbrž je ústavně konformním způsobem posouzen její význam na další okolnosti nezbytné pro předpoklad vedení řádného života v budoucnu (zajištěné zaměstnání a bydliště).

Z výše uvedených důvodů měla být stěžovatelova ústavní stížnost usnesením odmítnuta pro její zjevnou neopodstatněnost, ev. nálezem zamítnuta pro její nedůvodnost.

V Brně 13. července 2021

Josef Fiala

Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa k části výroku a s tím související části odůvodnění nálezu ze dne 13. července 2021 sp. zn. IV. ÚS 575/21, kterým byla zrušena usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 16. 2. 2021 č. j. 7 To 33/2021-37 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 1. 2021 č. j. 3 PP 300/2020-25

Předmětem řízení v této věci bylo posouzení ústavnosti rozhodnutí obecných soudů, kterými byla zamítnuta žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Stěžovatel podle napadených usnesení splnil dvě podmínky stanovené v § 88 trestního zákoníku, tj. vykonal alespoň polovinu nepodmíněného trestu odnětí svobody a prokázal polepšení. Za splněnou však nebyla považována podmínka, že se od něj může očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Oba soudy poukázaly na skutečnost, že stěžovatel byl trestán již jako mladistvý v roce 1986, má v Rejstříku trestů celkem 24 záznamů, v minulosti byl odsouzen pro různorodou trestnou činnost zejména majetkového charakteru, ve výkonu trestu je již po sedmé a je zkušený majetkový recidivista. To vše svědčí o zažitém protiprávním stylu života stěžovatele, a proto je nutno přihlídnout i k odsouzení starších dat.

Tato rozhodnutí byla zrušena s odůvodněním, že jimi bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), k čemuž jsem se nakonec po podstatném doplnění odůvodnění přiklonil s ohledem na náleзовou judikaturu Ústavního soudu. Jako druhý důvod je však uvedeno porušení tzv. zákazu dvojího přičítání zaručeného čl. 40 odst. 5 Listiny. Proti této druhé části výroku podávám podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), odlišné stanovisko, stejně jako k s tím související části odůvodnění nálezu ze dne 15. 6. 2021 sp. zn. IV. ÚS 575/21.

Vedou mne k tomu tyto důvody:

1. Tato část výroku a odůvodnění je založena na již ustálené judikatuře Ústavního soudu (viz odůvodnění nálezu), se kterou se však nemohu ztotožnit, protože jí Ústavní soud vytváří *de facto* nové základní právo, tj. základní právo na podmíněné propuštění, ačkoli nic takového s odkazem na čl. 40 odst. 5 Listiny nelze dovodit, neboť navíc nejde o trestní stíhání (kde je např. totožnost skutku), nýbrž o podmínky propuštění z již uloženého výkonu trestu odnětí svobody.

2. Takto by mohlo být každé „podústavní“ právo spojené s nějakými podmínkami (nakonec právě proto jde o právo, a nikoli o svobodu) prohlášeno za základní a chráněno Ústavním soudem i mimo čl. 36 odst. 1 Listiny, který zaručuje možnost každého domáhat se stanoveným postupem svého práva. Každé právo, na které odkazuje čl. 41 odst. 1 Listiny, by se mohlo tímto postupem stát základním jen proto, že nebylo podle názoru Ústavního soudu řádně obecným soudem posouzeno. Ústavní soud by se tak místo soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky) stával ústavodárným orgánem produkujícím cestou práva procesního nová práva ústavně zaručená (ve skutečnosti Ústavním soudem), zejména hmotná základní práva. Stejně tak pak přestává být jasné, kde vlastně končí hranice ústavně soudního přezkumu a kde se Ústavní soud stává další instancí v řízeních vyhrazených obecným soudům při hodnocení toho, zda byly splněny podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

3. Konečně i bod 14 odůvodnění nálezu si v tomto směru odporuje, neboť konstatuje, že jde o právo na soudní ochranu, nikoli o zásadu ne *bis in idem*. Podle mne nemůže jít o žádný další trest, nýbrž jen o nesplnění podmínky pro úlevu z již uloženého trestu. Navíc, kdyby šlo o základní právo, musely by být ony tři podmínky podrobovány testu proporcionality, a nikoli pouhému zjišťování, zda jsou všechny tři kumulativně splněny.

4. Rovněž bod 15 odůvodnění je v tomto směru rozporuplný, když s odkazem na nález sp. zn. III. ÚS 599/14 výslovně uvádí, že podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je koncipováno jako mimořádný **zákonný** institut – zdůrazňuji slovo „zákonný“, ale i to, že nejde o nové ukládání trestu. Ten byl uložen rozhodnutím, které je pravomocné.

5. Na rozdíl od základních práv zde nejde o obecný požadavek, nýbrž zcela konkrétní pravidlo trestního řízení. Vždyť i poslední věta bodu 15 uvádí, že z požadavku právního státu vyplývá povinnost obecného soudu odsouzeného podmíněně propustit, splnil-li odsouzený všechny (opět zdůrazňuji) **zákonné** podmínky (a to ještě přecházím, že § 88 trestního zákoníku výslovně uvádí, že soud „může odsouzeného propustit“, nikoli propustí). Nutno zdůraznit, že o splnění podmínek rozhoduje právě obecný soud, a ne zákonodárce; zákonodárce podmínky stanoví jako výjimku z výkonu již uloženého trestu, která je možná i s přihlédnutím k „trestní“ minulosti žadatele – tedy je to podmínka, kterou přece stanoví zákonodárce. Kdybychom měli uvažovat o základním právu na podmíněné propuštění, jak to činí Ústavní soud v některých nálezech tím, že odkazuje na porušení čl. 40 odst. 5 Listiny, museli bychom tuto podmínku jako neústavní zrušit nebo v Listině výslovně formulovat. Nejde proto o nějaké „nové“ základní právo, nýbrž jen o hodnocení úrovně poskytnutí soudní ochrany podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejde proto o situaci nařízení výkonu zbytku trestu jako v případě nesplnění podmínek propuštění (viz bod 17 – Damoklův meč, to je něco jiného).

6. Jak jsou tedy „karty rozdány“? Má soudce obecného soudu prokázat navrhovateli, že podmínky nesplnil, nebo naopak žadatel o podmíněné propuštění soudci, že je všechny splnil? Vždyť Ústavní soud se touto cestou postupně blíží k formulaci pravidla *in dubio pro reo* či dokonce *in dubio pro petitor*, které je už hodně za hranicí obvyklého odkazu na to, že Ústavní soud není další instancí a že zasahuje v případě excesu obecného soudu.

7. Na to konečně naráží odůvodnění v bodu 26. Měl by tedy Ústavní soud (tento senát) řízení přerušit a podle § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu něco v § 88 trestního zákona zrušit? Jestliže tak neučiní, má obecný soud právo vykládat neurčité pojmy spojené s podmínkami? Jsou tyto podmínky pro všechny osoby ve výkonu trestu stejné, když páchaly odlišnou trestnou činnost? Lze rozlišovat mezi několika záznamy a několika desítkami záznamů v Rejstříku trestů na straně jedné a běžným vzorným chováním uvnitř uzavřeného zařízení na straně druhé?

8. Trest se ukládá za to, co se stalo v minulosti (*iudex de preterito*) a co je ústavně vyjádřeno pro posuzování trestnosti (za to, co se zběhlo). Hodnocení budoucnosti (viz bod 33 odůvodnění) je v případě použití § 88 trestního zákona něčím jiným (výrazem blahovůle zákonodárce) než novým ukládáním již uloženého trestu (viz výše). I zde jde o dodržení ústavních kautel práva na řádné soudní řízení o možném propuštění z výkonu již uloženého trestu, nikoli o ukládání nového trestu v rozporu s čl. 40 odst. 5 Listiny.

9. Stejnou pochybnost mám u bodu 34. Svěřujeme-li soudci obecného soudu posouzení toho, zda odsouzený ve výkonu trestu změnil svůj život tak, že lze očekávat polepšení, musíme mu (bez pravidla *in dubio pro petitor*) dát možnost rozhodnout i tak, že jej nepřesvědčil, že taková prognóza v jeho případě již existuje. Jinak bychom obecným soudům zakazovali vyslovit závěr, tak jak to učinil krajský soud – „S přihlédnutím k tomu, že již v minulosti bylo vůči jeho osobě využito dobrodiní ve formě podmíněného propuštění, což však nevyužil, když se ve zkušební době dopustil trestné činnosti, shledává krajský soud ve shodě se soudem okresním pochybnost, že by odsouzený řádný život vedl.“ V takovém případě o žádném dvojím přičítání nemůže být řeč, máme-li zůstat v hranicích ústavních kautel trestání. Jinou věcí je pak „napínání“ hranic ústavních kautel práva na řádné soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

10. Pro úplnost dodávám, že nenastoupení k výkonu trestu odsouzeným pro přečin, a nikoli zločin, nelze chápat jako důvod, proč by k této okolnosti (dobrovolné nenastoupení) nemělo být přihlédnuto při hodnocení podmínek podmíněného propuštění (bod 41).

V Brně dne 13. července 2021

Jan Filip